

Цитування:

Михайлова Р. Д. Рецензія на монографію Катерини Станіславської «Мистецькі форми сучасної видовищної культури». *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2020. № 3. С. 288-291.

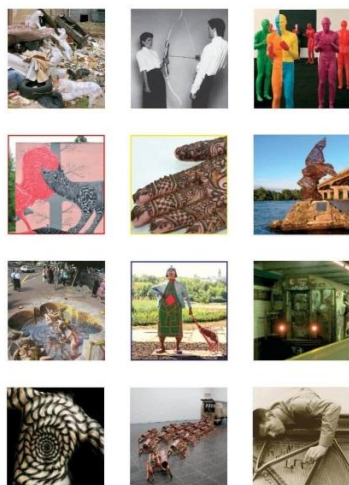
Михайлова Рада Дмитрівна,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри дизайну та інтер'єру
Київського національного університету
технологій та дизайну
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7264-0205>
radami1818@gmail.com

Mykhailova R. (2020). Review to the monograph by Kateryna Stanislavska "Art forms of modern entertainment culture". *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 3, 288-291 [in Ukrainian].

РЕЦЕНЗІЯ
на монографію Катерини Станіславської
«Мистецькі форми сучасної видовищної культури»

**МИСТЕЦЬКІ ФОРМИ
СУЧАСНОЇ
ВИДОВИЩНОЇ КУЛЬТУРИ**

катерина станіславська

видавничий дім «стилос»

Новий оберт еволюційно-трансформаційних змін, що відбуваються нині у всіх сферах буття, стає очевидним завдяки фіксації у вигляді певних гуманітарно-історичних явищ. Одним із них є культура видовищ. Маючи тривалий період існування, видовищна культура вперше була усвідомлена як повномасштабне модерне явище лише у другій половині ХХ ст. На початку ХХІ ст. вона знайшла своє визначення у понятті «сучасна видовищна культура». Його межі, смислове наповнення, класифікаційно-типологічні складові окреслені у навчальному та водночас науковому виданні, автором якого є відома українська мистецтвознавиця, культурологиня, педагогиня Катерина Ігорівна Станіславська.

Замислене як настільний «помічник-навігатор» для студентів-магістрантів та аспірантів, розраховане на формування свідомого оцінного судження про конкретні мистецькі явища, видання «Мистецькі форми сучасної видовищної культури» являє собою оригінальний посібник-дослідження, присвячений різноманітним формам видовищної культури – сценічним, екранним, візуально-образотворчим. Його проблематика продовжує низку праць, які К.І.Станіславська присвятила зазначеній темі: вона, безумовно, є провідною у її багатогранному і плідному науковому доробку. Нове видання вже традиційного для Станіславської-науковиці поєднує фундаментальну теоретичну основу, методологічні викладки, історико-оглядові екскурси, описи, найрізноманітніші приклади, довідкові посилання.

Світоглядну основу мистецьких форм видовищної культури, як переконливо доводить автор, складають філософсько-поняттєві засади та критерії, що походять з доби постмодерну, з притаманних їй ідей, установок, естетики, способів філософствування й способів самоусвідомлення. Реалізовані у конкретних літературно-мистецьких творах, акціях та подіях, ці прояви утворили суму явищ модерністського та постмодерністського загалу, серед яких окреме місце належить видовищній культурі.

Критеріями приналежності мистецьких форм видовищної діяльності К.І.Станіславська обирає ті ознаки та функції, що характеризують як добу модерну в цілому, так і притаманні їй культурно-мистецькі явища. Одним із найбільш показових критеріїв модерного періоду автор називає критерій театральності, що став провідною рисою не лише культурно-мистецького руху, а й буття ХХ-ХХІ ст.

Класифікацію мистецьких форм сучасної видовищної культури авторка, на відміну від поширених впродовж довгого часу уявлень про часово-просторові критерії розподілу мистецтв, буде на принципах візуальності та тілесності, де перша – «візуальність», згідно сучасній науковій думці, передбачає «безпосередню дію очима», інша – «тілесність» – психофізіологічні, психосоматичні, біоенергетичні прояви людського тіла як рухомо-активного природного механізму, здатного розуміти, інтерпретувати, впливати, розвивати, почувати. Історичний аспект тілесності, однак, передбачає її бачення як культурного утворення і тяжіє не тільки до біологічного субстрату – тіла, а й його культурного опосередкування, проявленого у ході розвитку в онтогенезі. Тілесність обумовлюють суспільно врегульовані еталони й стандарти краси, соціальні установки й очікування, стереотипи. Звідси – модні нині уявлення про необхідність підтримання фізичного тону та розвитку здоров'я, про кінестетичний інтелект, що дає можливість координуватися і розміщуватися у просторі, про відчуття, інтерпретації, усвідомлення, вербалізацію сигналів, про вираз емоцій та внутрішні відчуття, про використання тіла як «резонатора» щодо фізичного світу та світу цінностей, ідей, смислів, соціуму.

Своєю чергою, принцип візуалізації, тобто унаочнення, створює умови для спостереження (бачення), чим здійснюється процес побудови

образу даних, важливих для аналізу отриманої структури. У класичних, з точки зору історії мистецтва, видах образотворчого мистецтва, візуалізацію, на відміну від образотворчості, найчастіше пов'язують з архітектурою та графікою, питомо комп'ютерною. У наш час, однак, такі уявлення поширюються на всі види мистецтва, що фактично скасовує звичний історико-еволюційний ряд «образотворчості». Занурення у стихію новітньої формотворчості, її модерні перетворення, суттєво переформатовують традиційний мистецький твір, чим надають класичним мистецтвам «корекції» в дусі модернізму. Результат таких перетворень постає у модерних трансформованих формах сучасної видовищної культури–видовища–мистецько-видовищних форм тощо, що знаходить, як показує видання К.І.Станіславської, відповідне місце у новітній ієрархії мистецтв. Накопичення історичних візуально-тілесних модифікацій в умовах технологічно та світоглядно нового предметно-просторового середовища є основою класифікації сучасних мистецько-видовищних форм.

Відтак, тілесний та візуальний аспекти, за К.І.Станіславською, визначають повороти сучасної культурної моделі життя та розвитку суспільства, розгортаючи її в інший бік і створюючи новий прецедент взаємодії між твором та глядачем. Це форми, які автор визначає як *образотворчо-тілесні, вуличні, сценічні та екранні*.

У розділі, який має назву «Образотворчо-тілесні мистецько-видовищні форми», авторка досліджує сферу взаємодій глядача та зображення, тілесності як формотворчого принципу образотворчості у їхніх конкретних проявах. З точки зору форми, це – інсталяція, хепенінг, перформанс, акція, флешмоб, артмоб, боді-арт. Провідна тема розділу – глядач і зображення, що аналізується на тлі історії та еволюційного розвитку взаємин від античності до наших днів. Завдяки ретроспективному перегляду та порівняльному аналізу системи «глядач-зображення», формується сучасне бачення перелічених видів відповідної арт-практики. Аналіз природи формотворення мистецьких явищ образотворчо-тілесного характеру, своєю чергою, призводить до висновку про остаточну втрату інсталяцією, хепенінгом, перформансом, акцією, флешмобом, артмобом, боді-артом колишньої образотворчої природи, що вже перетворилася на дещо нове, інше, модерне. Власне, на форми видовищної культури, де образотворчі складові не є засобами мови, а є лише

інструментами синтезу мов, приналежних іншому виду мистецьких практик.

У розділі «Стріт-арт» авторка успішно розкриває транскультурний феномен вуличного мистецтва. У виданні його презентовано такими формами як графіті, муралізм, маддонарі, 3D-графіті та 3D-муралі, вулична інсталяція та міська скульптура, звукові та світло-звукові вуличні інсталяції. Провідною лінією розділу є тема прогресуючої урбанізації міста як простору, відкритого для видовищно-ігрових, творчих експериментів, де міська вулиця представляється своєрідною сценою для творчого самовияву. Поєднавши матеріали, які стосуються історичного розвитку вуличних мистецтв та їхньої специфіки у європейській художній культурі ХХ-ХХІ ст., у виданні презентовано його мистецькі видовищні форми. Так, значну увагу приділено графіті як культурно-мистецькій формі сучасного міста. Не піддаючи сумніву логіку побудування розповіді авторки про конкретні образотворчі форми, хотілося б, однак, акцентувати на тому, що існують різні види графіті, серед яких розрізняють історико-культурні пам'ятки та історико-мистецькі об'єкти. Перші більше вивчають як науковий феномен, інші – як мистецький. До мистецьких відносять, наприклад, і 3D-графіті. Своєю чергою, муралізм, який відрізняє колективний спосіб створення і який за походженням та природою належить до творів монументального мистецтва, продовжує залишатися у полі мистецьких класифікацій як твір стінопису, що, на відміну від інших, не втратив своєї образотворчої природи, що дозволяє говорити і про його образотворчу, і про видовищну сторони. Група творів, які поєднані у зазначеному виданні як «міська скульптура», має розглядатися лише як «жанрова», адже міською є будь-яка скульптура, розташована у місті - пам'ятники на площах та вулицях, декоративні композиції у парках та скверах. Однак, саме *жанрову* міську скульптуру характеризує побутовість та відсутність монументальності, саме вона створюється без постаменту, обов'язкового для класичної скульптури, має помітний ігровий момент, виразну гумористичність, іронічність, чи то навіть саркастичність, що надає їй певного емоційного забарвлення, що сприймається як видовищність.

Вступом до розділу «Сценічні форми» є розгляд театралізації як фактору видовищності академічної музичної сцени. У невеликому, але ємному есеї авторка розкриває особливості сучасної картини мистецтв та механізми його

функціонування, що віддзеркалюють тісне переплетення мистецьких форм, активні взаємовпливи та обміни засобами, наявність мішаних жанрів. Саме тому численні новітні жанри демонструють поєднання драми, поезії, хореографії, співу, інструментальної музики в єдиному творі. Їхнє існування обумовлює впровадження нових форм спілкування артиста з глядачем. Відтак у стихію видовища все більше «занурюється» інструментальний театр, хоровий театр, мюзикл, мюзикл-опера, циркове дійство. Конкретизує ці спостереження широка викладка прикладів, в тому числі багатогранно представлена тема про театралізацію цирку.

Заключний розділ видання присвячено екранним формам. Введенням до аналізу форм видовищної культури, створеної на такій основі, є розповідь про театральні жанри на екрані та ефект «подвійної» сценічно-екранної видовищності. У цій ділянці мистецької практики автором розглянуті музичний відеокліп, рекламний ролик, талант-шоу, відеогра. Різноманітна структура перелічених екранних мистецтв окреслює всю повноту модерних форм видовищної культури, що найбільш виразно демонструє її тенденції у час «дигітального світу». Дуже сучасно виглядає звернення К.І.Станіславської до експериментальних екранних форм, якими є театр тіней, сипкова анімація, ебру, які поки що дуже мало досліджені сучасними науковцями. Можливо, що серед експериментальних форм надалі знайде своє місце і таке явище, як «Майданс», проведений у 2011-2012 рр. на площах багатьох українських міст і відображений одночасно у вигляді концертного шоу з «живими» глядачами і телеглядачами одночасно.

На останок варто сказати, що видання, яке поєднує дослідження та, водночас, авторський курс К.І.Станіславської, є підсумком довготривалої науково-теоретичної та практичної роботи. Він узагальнює набутки сучасної наукової думки, що в ділянці видовищної культури була представлена численними, проте досить розрізненими за змістом роботами історико-культурного та теоретичного характеру. Зважаючи на те, що в останні десятиліття ХХ - на початку ХХІ ст. у цій ділянці мистецтвознавчих досліджень спостерігалася відсутність фундаментальних робіт, зазначене видання заповнює відповідну наукову лаку.

Водночас, варто підсумувати й такі суб'єктивні фактори, як тяжіння сучасної наукової думки не стільки до «панорамного»

бачення, скільки до «сегментного», що скеровує до глибокого вивчення окремого аспекту або «зрізу» та уникнення узагальнень. Причинами для того є інформативний бум, значні накопичення матеріалу по окремих напрямках науки, розшарування галузей знань на дрібні ділянки. На цьому тлі вагомість видання К.І.Станіславської, полягає у його спрямуванні саме на узагальнення проблематики з питань видовищної культури.

Підкреслимо, також, що залучені методики та науковий інструментарій, наукова література, яка запропонована авторкою до кожного розділу, питання для самоконтролю, широкий ілюстративний матеріал, роблять посібник «Мистецькі форми сучасної видовищної культури» особливо цінним. Його зміст враховує специфіку сучасної науки, яка складає запит не тільки на постійне оновлення

проблематики, але й на тісний зв'язок із практикою. В такому сенсі посібник К.Станіславської є виключно вдалим поєднанням сучасної розробки наукової проблеми та методики її викладання як конкретної дисципліни. Розробка зазначеної теми є, безумовно, одним із найцікавіших досліджень, що охоплює як історичні аспекти, так і коло сучасних проблем видовищної культури.

Література

1. Станіславська К. Мистецькі форми сучасної видовищної культури. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2020. 208 с.

Стаття надійшла до редакції 23.07.2020

Прийнято до друку 25.08.2020